

TIMOTIJS KELLERS

KĀPĒC GAN
TICĒT
DIEVAM?

TICĪBA SKEPTICISMA LAIKMETĀ

Luterisma mantojuma fonds

UDK 27-277+27-14
Ke 247

© Luterisma mantojuma fonds, otrais izdevums, 2025

No angļu valodas tulkojis Ģirts Grietiņš
Literārā redaktore un korektore Inga Lievīte
Teoloģiskais redaktors Haralds Biete
Maketētājs Juris Uļģis
Vāka autore Agata Muze

Izdevējs: Luterisma mantojuma fonds

Reģ. Nr. 50003360631

A. Deglava iela 10–1, Rīga, LV–1009

www.lmf.lv; lutmantfonds@duck.com (*for obtaining copies in Latvia*)

THE REASON FOR GOD Copyright © 2008 by Timothy Keller

*The Reason for God: Belief in an Age of Skepticism by Timothy Keller (in Latvian)
2nd edition printed, in March 2025, 500 copies*

The translation and publishing of this book has been made by the Lutheran Heritage Foundation. All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the Lutheran Heritage Foundation

*Lutheran Heritage Foundation
51474 Romeo Plank Road
Macomb, Michigan 48042 USA
www.LHFmissions.org
info@LHFmissions.org*

Funding for the publication of this volume has been provided in loving memory of William Bartels. Soli Deo Gloria!

ISBN 978-9934-544-00-2

SATURS

Ievads	5
------------------	---

PIRMĀ DAĻA: SEKOJOT ŠAUBĀM

Pirmā nodaļa	23
------------------------	----

NEVAR BŪT TIKAI VIENA PATIESA RELIĢIJA

Otrā nodaļa	42
-----------------------	----

KĀ LABS DIEVS VAR PIEĻAUT CIEŠANAS?

Trešā nodaļa	54
------------------------	----

KRISTIETĪBA KĀ TRAKO KREKLS

Ceturtnodaļa	70
------------------------	----

BAZNĪCA IR ATBILDĪGA

PAR TIK DAUDZĀM NETAISNĪBĀM

Piektā nodaļa	86
-------------------------	----

KĀ MĪLOŠS DIEVS VAR SŪTĪT CILVĒKUS UZ ELLI?

Sestā nodaļa.	100
-----------------------	-----

ZINĀTNE IR ATSPĒKOJUSI KRISTIETĪBU

Septītā nodaļa.	113
-------------------------	-----

BĪBELI NEDRĪKST UZTVERT BURTISKI

Iestarpinājums	131
--------------------------	-----

OTRĀ DAĻA: IEMESLI TICĪBAI

Astotā nodaļa 143

NORĀDES UZ DIEVU

Devītā nodaļa 158

ZINĀŠANAS PAR DIEVU

Desmitā nodaļa 173

GRĒKA PROBLĒMA

Vienpadsmitā nodaļa 187

RELIGIJA UN EVANĢĒLIJS

Divpadsmitā nodaļa. 198

(PATIESAIS) STĀSTS PAR KRUSTU

Trīspadsmitā nodaļa 212

AUGŠĀMCELŠANĀS REALITĀTE

Četrpadsmitā nodaļa 223

DIEVA DEJA

Epilogs 237

KURP DOTIES TĀLĀK?

Pateicība 251

Ievads

Mani satrauc jūsu ticības trūkums.

Dārts Veiders¹

ABIEM IENAIDNIEKIEM IR TAISNĪBA

Mūsdienās pastāv ievērojama uzskatu atšķirība starp to, kas parasti tiek saukts par liberālismu², un konservatīvismu³. Abas šīs puses pieprasa, lai jūs ne tikai nepiekrīstu, bet nicinātu pretējo nometni kā vājprātīgu (labākajā gadījumā) vai ļaunu (sliktākajā gadījumā). Tas ir īpaši labi redzams, kad runājam par reliģiju. Progresīvie spēki⁴ ceļ trauksmi par fundamentālisma⁵ straujo izplatīšanos un neticības noniecināšanu. Viņi norāda, ka politika ir labēji ievirzīta, guvusi atbalstu no megabaznīcām un mobilizējusi ortodoksālos⁶ ticīgos. Savukārt konservatīvisma atbalstītāji nebeidzami atmasko sabiedrību, kurā viņi saskata arvien lielāku skepticismu⁷ un relativismu⁸. Viņi apgalvo, ka lielākās universitātes, mediju kompānijas un elitārās institūcijas ir pārsvarā sekulāras⁹ un tās kontrolē visu kultūras dzīvi.

Kā tad ir? Vai mūsdienu pasaulē virsroku gūst skepticisms vai ticība¹⁰? Atbilde ir apstiprinoša. Abām karojošajām pusēm ir taisnība. Skepticisms, bailes un dusmas pret tradicionālo reliģiju pieņem

¹ Dārts Veiders – tēls zinātniskās fantastikas filmu sērijā “Zvaigžņu kari” (lit. red.).

² Par svarīgāko vērtību atzīst cilvēka domu un spriedumu neatkarību, brīvdomību (teol. red.).

³ Pieturas pie klasiskām, pārbaudītām vērtībām un iestājas par esošās kārtības saglabāšanu (teol. red.).

⁴ Tiekas pēc visa jaunā, modernā, laikmeta prasībām un cilvēku subjektīvajām vēlmēm atbilstoši (teol. red.).

⁵ Kareivīgi noskaņota kustība kādas reliģijas ietvaros, kura, atsaucoties uz ticību veidojošo pamattekstu burtisku interpretāciju, pretojas jebkādiem jauninājumiem un nepieļauj nekādu pārmaiņu iespējamību (teol. red.).

⁶ Stingri turas pie kādas mācības un konsekventi seko tai (teol. red.).

⁷ Noliec drošas vai objektīvas izziņas iespējamību, atbalsta neticību un šaubīšanos (teol. red.).

⁸ Noliec absolūtas patiesības iespējamību, uzskatot, ka viss ir nosacīts un atkarīgs no apkārtējiem apstākļiem (teol. red.).

⁹ Laicīgas, pasaulīgas, reliģijas ietekmi nepieļaujošas (teol. red.).

¹⁰ Saskaņā ar Biblii ticība ir cerības pamatā, tā pārliecina par neredzamām lietām (Ebr. 11:1) (teol. red.).

spēkā un ietekmīgumā. Taču tajā pašā laikā izaugsmi piedzīvo arī spēcīga ortodoksāla ticība, ko atrodam tradicionālajās reliģijās.

Amerikas Savienotajās Valstīs un Eiropā arvien lielāka sabiedrības daļa neapmeklē baznīcu.¹¹ To amerikāņu skaits, kas aptaujās atzīmē “nedodu priekšroku nevienai reliģijai”, ir strauji palielinājies un pēdējā desmitgadē pat divkāršojies vai trīskāršojies.¹² Jau pirms gadsimta vairums ASV universitāšu formāli kristīgos pamatus no mainīja pret atklāti sekulāru nostāju.¹³ Tā rezultātā cilvēki ar tradicionāliem reliģiskiem uzskatiem nespēja nostiprināt savas pozīcijas kultūras jomā ietekmīgās institūcijās.

Lai arī aizvien vairāk cilvēku sevi uzskata par tādiem, kas “nedod priekšroku nevienai reliģijai”, tomēr noteiktām Amerikas baznīcām ar šķietami novecojušu ticību Bībeles nekļūdīgumam un brīnumiem ir izdevies pieaugt skaitā, kā arī piedzīvot uzplaukumu Āfrikā, Latīņamerikā un Āzijā. Arī vairākās Eiropas daļās baznīcās ir vērojams cilvēku pieplūdums.¹⁴ Kaut gan lielākajā daļā universitāšu un koledžu valda sekulārisms, tomēr arī dažos akadēmiskās pasaules nostūros pieaug reliģiskā ticība. Tiek lēsts, ka 10–25% no visiem Amerikas filozofijas profesoriem un pasniedzējiem ir ortodoksāli kristieši, lai gan vēl pirms trīsdesmit gadiem bija tikai aptuveni 1%.¹⁵

Šo tendenci varētu būt ņēmis vērā ievērojamais zinātnieks Stenlijs Fišs (*Stanley Fish*), kurš stāstīja: “Kad 2004. gada novembrī nomira

¹¹ Sk. George Barna Group ziņojumu “One in Three Adults Is Unchurched” (2005. gada 28. marts). Eiropā to cilvēku skaits, kuri neapmeklē baznīcu, ir vēl straujāk pieaudzis (eiropiešu vidū briti šajā ziņā ieņem vidējās pozīcijas). Sk. Grace Davie, “Europe: The Exception that Proves the Rule” red. Peter L. Berger, *The Desecularization of the World: Resurgent Religion and World Politics* (Eerdmans, 1999) un Peter Brierly, *The Tide Is Running Out* (Christian Research, 2000).

¹² Ross Douthat, “Crises of Faith”, *The Atlantic Monthly*, July/August 2007.

¹³ George Marsden, *The Soul of the American University: From Protestant Establishment to Established Non-belief* (Oxford University Press, 1999).

¹⁴ Avots: Pitera Bergera vadītā konference “Pew Forum Faith Angle Conference”, “Religion in a Globalizing World”, 2006. gada 4. decembris. Key West, Florida. <http://www.pewforum.org/2006/12/04/religion-in-a-globalizing-world2/> Sk. arī Douthat, “Crises of Faith”, *The Atlantic Monthly* (July/August 2007). Šeit tiek izmantoti tādi paši dati kā Bergeram, kas parāda, ka, pretēji izplatītiem uzskatiem, Eiropa pamazāk kļūst reliģiozāka, savukārt Amerikā arvien vairāk vērojama reliģiozu un sekulāru cilvēku nošķiršanās. Šīs abas tendences nozīmē ilgstošu konfliktu kultūras un politikas jomā, kā arī abu pušu atbalstītu ekstrēmismu.

¹⁵ “Defending the Faith” by Douglas Groothuis, *Books and Culture* (Julie/August 2003): 12. Sk. Quentin Smith, “The Metaphilosophy of Naturalism”, *Philo* 4, No 2. Mūsdienās vairāk par 10% no visiem valsts filozofijas pasniedzējiem un profesoriem ir 1978. gadā dibinātās Kristīgo filozofu biedrības (*Society of Christian Philosophers*) dalībnieki. Par to plašāk sk. K. Clark, *Philosophers Who Believe* (Oxford University Press).

Žaks Deridā, man piezvanīja kāds reportieris, kas vēlējās zināt, kas nomainīs “augsto” teoriju un rases, dzimuma un šķiras triumvirātu¹⁶ kā akadēmiskās pasaules intelektuālās enerģijas centru. Es nekavējoties atbildēju: reliģija.”¹⁷

Īsāk sakot, jautājumos par reliģiju pasaule polarizējas. Tā kļūst aizvien reliģiskāka un vienlaikus – mazāk reliģiska. Agrāk valdīja stingra pārliecība, ka sekulārās Eiropas zemes ir kļuvušas par priekšvēstnešiem visai pārējai pasaulei. Tika uzskatīts, ka reliģija vai nu atteiksies no raupjākām tās formām, kas uzsver ticību pārdabiskajam, vai vispār izmirs. Taču teorija, ka līdz ar tehnoloģisko attīstību notiek nenovēršama sekularizācija, tagad tiek atmesta vai radikāli mainīta.¹⁸ Pat Eiropa var izvairīties no sekulāras nākotnes, jo kristietība šeit pieaug mēreni, bet islāms – milzīgos apmēros.

DIVAS NOMETNES

Uz šo divpusīgo fenomenu es raugos no neparasta skatpunkta. Es uzaugu Austrumpensilvānijā, kur bija tradicionāla luterāņu Baznīca. Kad pagājušā gadsimta 60. gadu sākumā es sasniedzu tīņa vecumu, man pienāca laiks apmeklēt konfirmācijas¹⁹ nodarbības. Tie bija divus gadus ilgi kursi, kuros tika aplūkota kristīgā mācība, prakse un vēsture. Šo kursu mērķis bija sniegt jauniem cilvēkiem pilnīgāku izpratni par ticību, lai viņi to varētu publiski apliecināt. Pirmajā gadā mans skolotājs bija kāds pensionēts mācītājs. Viņš bija ļoti tradicionāls un konservatīvs un bieži runāja par elles briesmām, kā arī par lielas ticības nepieciešamību. Savukārt otrajā mācību gadā mūs mācīja cits, gados jauns garīdznieks, kurš tikko bija pabeidzis semināru. Viņš bija sabiedriski aktīvs, un viņam bija nopietnas šaubas par tradicionālo kristīgo doktrīnu.

Tas bija itin kā apgūt divas atšķirīgas reliģijas. Pirmajā mācību gadā mēs tikām nostādīti svēta, taisnīga Dieva priekšā, kura dusmas varēja atvairīt tikai ar lielām pūlēm un par dārgu cenu. Otrajā gadā

¹⁶ Kopīga pārvalde, darbība (teol. red.).

¹⁷ “One University Under God?” *The Chronicle of Higher Education: Careers*, 2005. gada 7. janvāris.

¹⁸ Labs pārskats atrodams jau pieminētajā Pitera Bergera vadītajā konferencē: <http://www.pewforum.org/2006/12/04/religion-in-a-globalizing-world2/>

¹⁹ Iesvētes mācības (teol. red.).

mēs dzirdējām par Visumā valdošo mīlestības garu, kurš galvenokārt prasīja, lai mēs iestātos par cilvēktiesībām un apspiesto cilvēku atbrīvošanu. Galvenais jautājums, kuru es vēlējos pavaicāt mūsu skolotājiem, bija: “Kurš no jums abiem melo?” Taču četrpadsmitgadīgie vēl nav tik drosmīgi, tādēļ es neko neprasīju.

Vēlāk mana ģimene sāka apmeklēt konservatīvu baznīcu nelielā metodistu²⁰ denominācijā²¹. Vairākus gadus šajā baznīcā nostiprinājās tas, ko varētu saukt par manas reliģiskās izaugsmes “elles uguņu sfēru”, lai gan mācītājs un draudzes loceklis bija vislaipnākie cilvēki. Pēc tam es devos uz kādu nelielu, jauku un liberālu universitāti Amerikas ziemeļaustrumos, kas ātri vien apdzēsa manā iztēlē radītās elles liesmas.

Tajā laikā vēstures un filozofijas fakultātes bija sociāli radikalizētas un nonākušas spēcīgā Frankfurtes skolas neomarksistiskās²² kritiskās teorijas ietekmē. 1968. gadā par to vien runāja. Īpaši pievilcīgas bija sabiedriskās aktivitātes. Amerikas buržuāziskās sabiedrības kritika šķita pārliecinoša, tomēr tās filozofiskais pamatojums mani mulsināja. Savā priekšā es redzēju divas nometnes, un man šķita, ka pašos pamatos abas ir kļūdījušās. Cilvēki, kuri viskaismīgāk aizstāvēja sociālo taisnīgumu, morālā ziņā bija relativisti, bet morālā taisnīguma sludinātāji, šķiet, neņēma vērā pasaulē notiekošo cilvēku apspiešanu.

Emocionāli mani piesaistīja pirmais ceļš – vai gan kādu jaunu cilvēku tas varētu nesaistīt? Atbrīvojiet apspiestos un guliet, ar ko vien vēlaties! Tomēr es aizvien uzdevu jautājumu: “Ja morāle ir relatīva, tad kādēļ to pašu nevar teikt par sociālo taisnīgumu?” Šķita, ka manu profesoru un viņu sekotāju teiktajā šajā ziņā bija redzama kļiedzoša pretruna. Tomēr tagad es redzēju krasas pretrunas arī tradicionālajās baznīcās. Kā gan es varēju atgriezties pie tādas ortodoksālas kristietības, kas atbalsta segregāciju²³ dienvidu štatos un aparteīdu²⁴

²⁰ Protestantisma virziens, radies Anglijā 18. gs. 30.–40. gados, atdaloties no anglikāņiem.

²¹ Organizēta reliģisko draudžu kopa (teol. red.).

²² Marksisma skola, kura darbību sāka 20. gadsimtā un pievērsās Kārļa Marksa darbiem, kuri tika sarakstīti pirms Frīdriha Engelsa ietekmes. Tie galvenokārt atspoguļoja ideālismu, nevis materiālismu un vairāk atbalstīja liberālismu. Neomarksisms pieņem un saprot Maksa Vēbera (*Max Weber*) teoriju par sociālo nevienlīdzību, kuru ietekmē tādas lietas kā vara, bagātība un statuss (teol. red.).

²³ Nošķirta iedzīvotāju noietināšana pēc viņu rases, tautības, ticības piederības vai kādām citām pazīmēm (teol. red.).

²⁴ Rasu nošķiršanas (atdalīšanas) politika (teol. red.).

Dienvīdāfrikā? Kristietība man sāka šķist gaužām neīsta, lai gan es nespēju saredzēt alternatīvu dzīvotspējīgu dzīves un domāšanas veidu.

Tajā laikā es to neapzinājos, taču šis garīgais “neīstums” izrietēja no trim šķēršļiem manas dzīves ceļā. Manu koledžas gadu laikā šie trīs šķēršļi izzuda, un mana ticība kļuva dzīva un spēja ietekmēt manu dzīvi. Pirmais šķērslis bija intelektuāls. Es sadūros ar neskaitāmiem grūtiem jautājumiem par kristietību: “Ko iesākt ar citām reliģijām? Kā raudzīties uz ļaunumu un ciešanām? Kā mīlošs Dievs var tiesāt un sodīt? Kāpēc vispār kaut kam ticēt?” Es sāku lasīt grāmatas un iepazīnu abu pušu argumentus par šiem jautājumiem. Tad palēnām, bet pavisam noteikti kristietība man kļuva aizvien saprotamāka. Turpmāk šajā grāmatā tiks izklāstīts, kāpēc es joprojām tā domāju.

Otrais šķērslis bija iekšējs un personisks. Bērnām ticības pamatotība var balstīties citu cilvēku autoritātē, bet, kļūstot pieaugušam, rodas vajadzība iegūt personīgu un nepastarpinātu pieredzi. Lai gan daudzus gadus es biju “skaitītājs lūgšanas” un dažkārt biju sajutis iedvesmojošu estētisku apbrīnu, uzlūkojot jūru vai kalnus, tomēr es nekad nebiju piedzīvojis Dieva klātbūtni personīgi. Tam nebija nepieciešamas tik daudz zināšanas vai lūgšanu tehnikas, bet gan process, kurā es tiktu skaidrībā par savām vajadzībām, trūkumiem un problēmām. Šis process bija sāpīgs, un kā parasti to izraisīja vilšanās un neveiksmes. Lai to aplūkotu tuvāk, būtu vajadzīga cita, gluži atšķirīga grāmata. Taču es vēlos pateikt, ka ticības ceļojumi nekad nav tikai intelektuāli vingrinājumi.

Trešais šķērslis bija sociāls. Es izmisīgi vēlējos atrast “trešo nometni” jeb kristiešu grupu, kam rūpētu taisnīgums pasaulē, bet kuri to pamatotu Dieva būtībā, ne savās subjektīvajās sajūtās. Kad es atradu šādu “brāļu (un, kas ir ne mazāk svarīgi, – māsu) komandu”, tad mana situācija sāka mainīties. Trīs minētie šķēršļi netika pārvarēti ātri vai kādā noteiktā kārtībā. Tie drīzāk bija savstarpēji saistīti un viens no otra atkarīgi. Es tos neuzveicu ar kādas metodes palīdzību. Tikai lūkojoties atpakaļ, es redzu, kā šie trīs faktori savstarpēji pārklājās. Tā kā vienmēr meklēju šādu “trešo nometni”, es vēlējos izveidot un vadīt jaunas kristīgās kopienas. Tas nozīmēja kalpošanas amatu, ko es arī uzņēmos dažus gadus pēc koledžas beigšanas.

SKATS NO MANHETENAS

Pagājušā gadsimta 80. gadu beigās es kopā ar sievu Ketiju un trim gados jauniem dēliem pārcēlos uz Manhetenu, lai izveidotu jaunu baznīcu, kas lielākoties būtu domāta cilvēkiem, kuri neapmeklē baznīcu. Šī darba izpētes un plānošanas stadijā man gandrīz visi teica, ka tās ir veltīgas pūles. Baznīca taču ir kaut kas mērens un konservatīvs, bet pilsētas vide ir liberāla un nepakļāvīga. Baznīca nozīmē ģimeni, bet Ņujorkā ir pārpārēm neprecētu jauniešu vai “netradicionālu” ģimeņu. Vēl jo vairāk – baznīca nozīmē ticību, bet Manhetena bija mājvieta skeptiķiem, kritiķiem un ciniķiem²⁵. Vidusšķira, kura parasti uztur un piepilda baznīcas, bēga no pilsētas gan noziedzības, gan dzīves dārdzības dēļ. Atlika izsmalcinātie un modīgie, bagātie un nabadzīgie. Man teica, ka vairums šādu cilvēku vienkārši pasmejas, dzirdot par baznīcu. Draudzes pilsētā kļuva arvien mazākas, daudzas ar grūtībām spēja uzturēt savas ēkas.

Vairāki no maniem sākotnējiem paziņām apgalvoja, ka tās dažas draudzes, kas bija spējušas piesaistīt pietiekami daudz sekotāju, to ir panākušas, tradicionālo kristīgo mācību piemērojot plurālistiskākajai²⁶ pilsētas gaisotnei. “Nesakiet cilvēkiem, ka viņiem *jātic* Jēzum – tas šeit tiek uzskatīts par aprobežotību.” Viņi bija skeptiski noskaņoti, kad es paskaidroju, ka jaunveidotās baznīcas mācība būs balstīta tādos ortodoksālos un vēsturiskos kristietības pamatprincipos kā Bībeles nemaldīgums, Kristus dievišķums, kā arī garīgā atdzimšana (jeb piedzimšana no jauna). Jāņem vērā, ka visas šīs doktrīnas vairums ņujorkiešu uzskatīja par neglābjami novecojušām. Nevienš to skaļi neteica, bet vispārējā noskaņojumā bija jūtama vēlme neko tamlīdzīgu nepieminēt (kā ņujorkieši teiktu: “Aizmirsti par to!”).

Par spīti iebildumiem, mēs izveidojām Pestītāja prezbiterāņu²⁷ baznīcu (*Redeemer Presbyterian Church*). 2007. gada beigās tai bija jau vairāk nekā 5000 apmeklētāju un tā bija izveidojusi vairāk nekā duci jaunu draudžu tuvējā lielpilsētas apkaimē. Mūsu baznīca ir visnotaļ

²⁵ Rupji valjardīgi cilvēki, kam raksturīga izaicinoši nicīga izturēšanās pret vispārpieņemtām pieklājības un tikumības normām (teol. red.).

²⁶ Uzskatu daudzveidība un dažādība (teol. red.).

²⁷ Kalvinisma (16. gs. radusies protestantisma kustība, nosaukta pēc Šveices reformatora Žana Kalvina vārda) novirziens (teol. red.).

multietniska²⁸ un sastāv no jauniem cilvēkiem (vidējais vecums – aptuveni 30 gadi), no kuriem ⅔ ir neprecējušies. Šajā laika posmā Manhetenā ir izveidotas desmitiem līdzīgas baznīcas ar ortodoksāliem uzskatiem un simtiem citas ir radušās pārējos četros Ņujorkas rajonos. Kāds pētījums parādīja, ka dažos pēdējos gados vairākus simtus baznīcu Ņujorkā ir izveidojuši kristieši, kuru izcelsme meklējama Āfrikā. Šis fakts mūs pārsteidza gluži tāpat kā visus pārējos.

Ņujorka šajā ziņā nav vienīgā. 2006. gada rudenī žurnālā *The Economist* tika publicēts raksts ar apakšvirsrakstu “Kristietība piedzīvo sabrukumu visur, izņemot Londonu”. Raksta galvenā doma bija tāda: lai arī baznīcu apmeklējums un kristīgās ticības sludināšana Lielbritānijā un Eiropā strauji mazinās, tomēr Londonā daudzi gados jauni profesionāli (un jauni imigranti) ir pārpildījuši evaņģēliskās baznīcas.²⁹ Tieši to pašu es esmu novērojis pie mums.

Tā nu varam izdarīt neparastu secinājumu. Mēs esam nonākuši pie tādas kultūras situācijas, kurā gan skeptiķi, gan ticīgie sajūt, ka viņu pastāvēšana ir apdraudēta, jo nozīmīgos un ietekmīgos veidos pieaug gan sekulārais skepticisms, gan reliģiskā ticība. Mums vairs nav ne pagātnes Rietumu kristietības, ne arī sekulāras, reliģiju zaudējušas sabiedrības, kāda tika pareģota nākotnē. Mūsu priekšā ir kaut kas pilnīgi atšķirīgs.

SAŠŅĒLTĀ KULTŪRA

Vēl pirms trīs paaudzēm vairums cilvēku savu reliģisko ticību mantoja, nevis izvēlējās. Absolūtais vairākums piederēja pie kādas no galvenajām vēsturiskajām protestantu baznīcām³⁰ vai Romas katoļu baznīcas. Tomēr mūsdienās tā sauktās “senās” protestantu baznīcas ar tām raksturīgo kultūras un ticības mantojumu noveco un strauji mazinās to biedru skaits. Jo cilvēki izvēlas ar reliģiju nesaistītu dzīvesveidu, pašu veidotu garīgumu bez institūciju līdzdalības vai arī īpaši aktīvas reliģiskās grupas, kas no saviem biedriem sagaida

²⁸ Daudznacionāla (teol. red.).

²⁹ “A New Jerusalem”, *The Economist*, 2006. gada 21. septembris.

³⁰ Iespējams, autors arī evaņģēliski luterisko Baznīcu nepamatoti uzskata par piederīgu protestantiem (teol. red.).

atgriešanās pieredzi. Tādējādi paradoksālā kārtā cilvēki kopumā vienlaikus kļūst reliģiozāki un mazāk reliģiozi.

Nemot vērā, ka pieaug gan šaubas, gan ticība, mūsu politiskās un publiskās diskusijas par ticības un morāles jautājumiem ir nonākušas strupceļā un ir dziļi sašķeltas. Kultūru savstarpējās cīņas rada dažādus zaudējumus. Emocijas un retorika kļūst saspringta, pat histēriska. Tie, kas ticot Dievam un kristietībai, esot ķērušies pie “savu uzskatu uzspiešanas visiem pārējiem”, viņi “vēloties pagriezt laiku atpakaļ”, lai atkal nonāktu mazāk apgaismotos laikos. Tie, kas neticot, esot “patiesības ienaidnieki” un “relatīvisma un visatļautības izplatītāji”. Mēs necenšamies pārliecināt pretējo pusi; mēs tikai apsūdzam.

Šaubas un ticība, nostiprinot savas pozīcijas, savstarpējās attiecībās ir nonākušas strupceļā, un šo situāciju nevarēs atrisināt vienkārši ar aicinājumiem uz dialogu un pieklājību. Argumentējot ir svarīgi, lai abām pusēm būtu vienlīdz saprotami pamatpieņēmumi, uz kuriem tās var atsaukties. Saduroties fundamentāli atšķirīgām izpratnēm par realitāti, ir grūti atrast kopsaucējus. To labi parāda Alasdēra Makintaira (*Alasdair MacIntyre*) grāmatas nosaukums: “Kura taisnība? Kāda racionalitāte?” (*“Whose Justice? Which Rationality?”*). Te redzam, ka mūsu problēmas tik drīz vēl neizzudīs.

Kā mums atrast ceļu uz priekšu?

Pirmkārt, katrai pusei ir jāpieņem, ka izaugsmi piedzīvo *gan* reliģiskā ticība, *gan* skepticisms. Rakstniekam un ateistam Semam Herisam (*Sam Harris*) un reliģiozi labējo līderim Petam Robertsonam (*Pat Robertson*) būtu jāatzīst, ka viņu abu nometnes ir spēcīgas un to ietekme pieaug. Tas novērstu abu grupu nevaldāmās runas, kas vērstas tikai pašiem uz sevi, proti, ka pretinieki viņus drīz pārvarēs un viņi izzudīs. Nekas tamlīdzīgs tuvākajā laikā nav iespējams. Ja mēs pārstātu paši sev to iegālvot, tad ikviens varētu kļūt pieklājīgāks un laipnāks pret pretējiem uzskatiem.

To atzīt nozīmētu ne tikai sevi iedrošināt, bet arī kļūt pazemīgākam. Joprojām ir daudzi sekulāri domājoši cilvēki, kuri pārliecināti apgalvo, ka ortodoksāla ticība velti mēģina “pretoties vēstures gaitai”, lai gan nav nekādu vēsturisku liecību, ka reliģija grasītos izmirt. Arī reliģioziem ticīgajiem vajadzētu mazāk noraidoši izturēties pret sekulāro skepticismu. Kristiešiem būtu jāpārdomā fakts,

ka tik plaša sabiedrības daļa, kas agrāk tika uzskatīta par kristīgu, ir novērsusies no ticības. Ir skaidrs, ka šādām pārdomām vajadzētu vest pie sevis pārbaudīšanas. Laiks, kad varējām viens otram cēli atnest ar roku, ir pagājis. Tagad ir vajadzīgs kas cits. Kas tas varētu būt?

VĒLREIZ PAR ŠAUBĀM

Es vēlos izteikt priekšlikumu, kura īstenošana dzīvē manā skatījumā pēdējos gados ir nesusi augļus jauno ņujorkiešu dzīvēs. Es ieieiktu katrai no pusēm paraudzīties uz šaubām radikāli jaunā veidā.

Sāksim ar ticīgajiem. Ticība, kurai neseiko šaubas, ir pielidzināma cilvēka ķermenim bez antivielām. Cilvēki, kuri bezrūpīgi dzīvo savu dzīvi un ir pārāk aizņemti vai vienaldzīgi, lai uzdotu grūtus jautājumus par savas ticības saturu, izrādīsies neaizsargāti, pieredzot traģēdiju vai arī saskaroties ar gudra skeptiķa āķīgajiem jautājumiem. Cilvēka ticība var sabrukt vienas dienas laikā, ja viņš daudzus gadus nav pacietīgi ieklausījies pats savās šaubās, kuras vajadzētu atnest tikai pēc ilgstošām pārdomām.

Ticīgajiem ir jāatzīst šaubas un ar tām jācinās – ne tikai savas, bet arī savu draugu un tuvāko cilvēku šaubas. Nepietiks ar kādu uzskatu pieņemšanu tikai tādēļ, ka jūs tos esat mantojis no citiem. Ja jūs pietiekami ilgi un smagi būsiēt cīnījušies ar iebildumiem pret jūsu ticību, jūs spēsiēt pamatot savu ticību arī skeptiķu (ieskaitot sevi pašu) priekšā tā, ka šie pamatojumi būs ticami, nevis smieklīgi vai aizvainojoši. Šāds process būs nozīmīgs ne tikai mūsu pašreizējā situācijā, bet arī, iegūstot stipru ticību, jūs sāksiet cienīt un saprast tos, kuri šaubās.

Taču, tāpat kā ticīgajiem ir jāmācās atrast savai ticībai pamatojumu, tā arī skeptiķiem ir jāiemācās aiz savas domāšanas saskatīt sava veida ticību. Visas šaubas, lai cik skeptiskas un ciniskas tās varētu šķist, patiesībā ir alternatīvu pārliecību kopums.³¹ Pārliecību A jūs varat apšaubīt vienīgi no pozīcijas, kurā jūs balstāties pārliecībā B. Piemēram, ja jūs apšaubāt kristietību tādēļ, ka “nevar taču pastāvēt

³¹ Bieži tiek pieņemts, ka fakts ir vai nu a) kaut kas gandrīz ikvienam pašsaprotams (piemēram, uz ceļa ir akmens); vai b) kaut kas, kas nav pašsaprotams mūsu maņām, bet ko var pierādīt zinātniski. Ja mēs pieņemam kaut ko, kas nav parādāms nevienā no šiem veidiem, tad tā ir pārliecība jeb ticības akts.

tikai *viena* patiesa reliģija”, jums ir jāatzīst, ka šis apgalvojums pats ir ticības akts. To neviens nevar empīriski pierādīt, un tā arī nav vispārēji pieņemta universāla patiesība. Ja jūs dotos uz Tuvajiem Austrumiem un paziņotu: “Nevar pastāvēt tikai viena patiesa reliģija!” tad gandrīz ikviens atsauktos: “Kādēļ ne?” Iemesls, kura dēļ jūs apšaubāt kristietības pārliecību A, ir tāds, ka jūs pats esat pieņēmis nepierādāmu pārliecību B. Tādējādi ikvienas šaubas ir pamatotas “ticības lēcienā”.

Daži cilvēki saka: “Es neticu kristietībai tādēļ, ka nespēju pieņemt morālā ziņā neapšaubāmu patiesību pastāvēšanu. Ikvienam pašam ir jānosaka morālā patiesība.” Vai šo apgalvojumu viņi var pierādīt kādam, kas tam nepiekrīt? Nē, tas ir “ticības lēcieni” – dziļi iesakņota pārliecība, ka individuālās tiesības ir attiecināmas ne tikai uz politisko, bet arī uz morālo sfēru. Šādai pozīcijai nav empīrisku pierādījumu. Tādējādi šaubas par morāli neapšaubāmām patiesībām ir “ticības lēcieni”.

Uz to kāds varētu atbildēt: “Manas šaubas nav pamatotas aklā ticībā. Man vispār nav nekādas pārliecības par Dievu. Es vienkārši nejūtu nekādu vajadzību pēc Dieva, un mani šādi jautājumi neinteresē.” Taču zem šādas izjūtas ir paslēpts ļoti modernais uzskats, ka Dieva pastāvēšana mums var būt vienaldzīga, kamēr tā neskar mūsu emocionālās vajadzības. Cilvēks, kurš to saka, ir gatavs likt galvu ķīlā, ka nepastāv nekāds Dievs, kas no jums prasītu atbildību par jūsu uzskatiem vai rīcību, ja reiz jūs nejūtat vajadzību pēc Viņa. Tā var būt patiesība vai arī nebūt, bet jebkurā gadījumā tā ir akla ticība.³²

Vienīgais veids, kā patiesi un godīgi apšaubīt savu ticību, ir saskatīt zem jūsu šaubām slēptos alternatīvos uzskatus un tad pavaicāt sev: kāds ir pamatojums tiem ticēt? Kā jūs zināt, ka jūsu uzskats ir patiess? Ir nekonsekventi prasīt, lai kristiešu pārliecība būtu vairāk pamatota nekā jūsu pašu, bet tieši šādas prasības bieži tiek izvirzītas. Ja vēlaties būt godīgs, jums ir jāapšaubā savas šaubas. Es apgalvoju, ka, ja jūs atpazīsiet pārliecību, uz kuras ir balstītas jūsu šaubas par kristietību, un ja jūs pieprasīsiet tikpat daudz pierādījumu šai pārliecībai, cik jūs

³² Labu un īsu kopsavilkumu par jautājumu, kāpēc mēs visi esam “ticīgi” sk. Christian Smith, “Believing Animals”, *Moral Believing Animals: Human Personhood and Culture* (Oxford University Press, 2003).

prasāt no kristiešiem par viņu pārliecību, tad jūs atklāsi, ka jūsu šaubas nav tik pamatotas, kādas tās šķita pirmajā brīdī.

Saviem lasītājiem es piedāvāju divas pieejas. Es mudinu skeptiķus uzsākt cīņu ar nepārbaudīto “āklo ticību”, kurā balstīts skepticisms, un saskatīt, cik grūti ir pamatot šos uzskatus tiem cilvēkiem, kuri tos nelīdzdala. Es arī mudinu ticīgos cīnīties ar viņu kultūras un viņu personīgajiem iebildumiem ticībai. Šādu procesu noslēgumā, ja arī jūs joprojām paliksiet skeptiķis vai ticīgais, jūs uzlūkosiet savu nostāju daudz skaidrāk un pazemīgāk. Jūs arī iegūsi agrāk nebijušu izpratni, simpātijas un cieņu pret pretējās puses pārstāvjiem. Ticīgie un neticīgie spēs risināt domstarpības, nevis vienkārši viens otru apvainos. Tas varēs notikt, kad katra no pusēm būs iemācījusies atspoguļot pretējās puses argumentus to visspēcīgākajā un pozitīvākajā veidā. Tikai tad būs droši un godīgi šiem argumentiem nepiekrīst. Tā mēs iegūsim pieklājīgu un plurālistisku sabiedrību, kas nebūt nav maz.

TREŠAIS – GARĪGAIS – CEĻŠ?

Turpmākās šīs grāmatas lappuses ataino kopsavilkumu daudzām sarunām, kurās gadu gaitā esmu iesaistījies ar šaubu pārņemtiem cilvēkiem. Gan manā sludināšanā, gan saskarsmē ar cilvēkiem es esmu centies ar cieņu palīdzēt skeptiķiem paraudzīties uz viņu pašu ticības pamatiem, tajā pašā laikā piedāvājot savus ticības pamatus viņu visspēcīgākajai kritikai. Šīs grāmatas pirmajā daļā es aplūkošu septiņus lielākos iebildumus un šaubas par kristietību, kādas daudzu gadu laikā esmu dzirdējis. Otrajā grāmatas daļā mēs apskatīsim, uz kā ir balstīti kristiešu pārliecības pamatojumi.

Cienpilns dialogs starp savas pozīcijas ieņēmumajiem konservatīviem un sekulāri liberālajiem cilvēkiem ir ievērojams panākums, un es ceru, ka šī grāmata to veicinās. Mana pieredze, strādājot par mācītāju Ņujorkā, ir kalpojusi par vēl vienu stimulu šīs grāmatas sarakstīšanai. Tiklīdz es ieradās Ņujorkā, es sapratu, ka situācija attiecībā uz ticību un šaubām nebūt nav tāda, kā par to domāja eksperti. Vecāka gadagājuma baltie cilvēki, kuri pārvaldīja pilsētas kultūras dzīvi, pavisam noteikti bija ļoti sekulāri. Taču arvien multietniskākajā jauno